

5

АНТОН ПАВЛОВИЧ ЧЕХОВ
ИЗБРАНИ ПРОИЗВЕДЕНИЯ,
ТОМ 5
РАЗКАЗИ И ПОВЕСТИ (1896–
1903)

Превод: Венцел Райчев

chitanka.info

ФРЕНСКО ГРОЗДЕ

Още от ранно утро дъждовни облаци покриха цялото небе; беше тихо, прохладно и скучно, както бива през сивите навъсени дни, когато облациите отдавна вече са надвиснали над полето, чакаш дъжда, а него го няма. Ветеринарният лекар Иван Иванич и гимназиалният учител Буркин вече се бяха уморили от път и им се струваше, че това поле няма край. Отпред в далечината едва се забелязваха вятърните мелници на село Мироносицкое, отдясно се точеше и изчезваше далеч зад селото цяла верига хълмове; и двамата знаеха, че това е брегът на реката, че там има ливади, зелени върбалаци, чифлици и че ако се изкачиш на един от хълмовете, се вижда същото безкрайно поле, телеграфни стълбове и влакът, който отдалеч прилича на пълзяща гъсеница, а при ясно време понякога се вижда дори и градът. Сега, в затишието, когато цялата природа изглеждаше кротка и замислена, Иван Иванич и Буркин бяха изпълнени с любов към това поле, и двамата си мислеха колко голям и какъв прекрасен е този край.

— Миналия път, като бяхме в плевнята на кмета Прокофий — каза Буркин, — се канехте да разкажете някаква история.

— Да, исках да ви разкажа за брат си.

Иван Иванич въздъхна бавно, запали лулата си и се приготви да разказва, но тъкмо в този момент заваля. И само след пет минути се лееше силен нестихващ дъжд, за който трудно може да се каже кога ще престане. Иван Иванич и Буркин се спряха, чудейки се какво да правят; кучетата бяха вече мокри, стояха с подвити опашки и ги гледаха с умилни очи.

— Ще трябва да се скрием някъде — каза Буркин. — Да идем у Альохин. Тук близко е.

— Да идем.

Свърнаха встрани и тръгнаха по окосени ливади ту направо, ту малко вдясно, докато не излязоха на пътя. Скоро се показаха тополи, градина, а след това и червените покриви на стопанските сгради:

заблестя река и се откри изгледът към широк водоем с мелница и бяла къпалия. Това беше Софино, където живееше Альохин.

Мелницата работеше и заглушаваше шума на дъжда; бентът се тресеше. Около каруците стояха, оклюмали глави, мокри коне, сновяха наметнати с чували хора. Беше мокро, кално, неприветливо и реката изглеждаше студена и зла. Иван Иванич и Буркин вече изпитваха неприятното чувство, че са целите мокри и изпоцапани; краката им бяха натежали от калта и когато минаха бента и поеха нагоре към господарските сгради и двамата мълчаха, сякаш си бяха сърдити за нещо.

В една от сградите тракаше вейлка; вратата беше отворена и оттам бълваха облаци прах. На прага стоеше Альохин, около четиридесетгодишен мъж, висок, пълен, с дълги коси, приличен повече на професор или художник, отколкото на чифликчия. Носеше бяла, отдавна непрана риза, препасана с връв, и вместо панталони — дълги долни гащи, по неговите ботуши също бе полепнала кал и слама. Носът и очите му бяха черни от прах. Той позна Иван Иванич и Буркин и, както изглежда, много се зарадва.

— Заповядайте у дома, господа — каза с усмивка. — Аз ей сега, веднага идвам.

Къщата беше голяма, двуетажна. Альохин живееше долу, в двете сводести стаи с малки прозорчета, където едно време са живеели слугите; тук обстановката беше проста и миришеше на ръжен хляб, евтина водка и на конски такъми. Горے, в официалните стаи, той се качваше рядко — само когато идваха гости. Иван Иванич и Буркин влязоха в къщата, където ги посрещна една прислужница, млада жена и толкова хубава, че те и двамата изведнаж се спряха и се спогледнаха.

— Не можете да си представите, господа, колко ми е драго, че ви виждам — каза Альохин, влизайки подире им във вестибюла. — Ако пък съм ви чакал! Пелагея — обърна се той към прислужницата, — дайте на гостите нещо да се преоблекат. А тъкмо и аз да се преоблека. Само че преди това ще трябва да ида да се изкъпя, че комай от пролетта не съм се къпал. Какво ще кажете, господа, да идем в къпалнята, а през това време тук ще приготвят.

Хубавата Пелагея, така деликатна и на вид една кротка, донесе чаршафи и сапун и Альохин с гостите си отиде в къпалнята.

— Да, отдавна не съм се къпал — каза той, като се събличаше. — Къпалнята ми, както виждате, е хубава, още баща ми я е строил, но някак си все не остава време за къпане.

Седна на стъпалото, насапуниса дългите си коси и шията си и водата около него стана кафява.

Да, наистина ... — каза Иван Иванич, като гледаше многозначително главата му.

Отдавна не съм се къпал... — повтори Альохин стеснително, насапуниса се още веднъж и водата около него стана тъмносиня като мастило.

Иван Иванич излезе навън, хвърли се с плясък във водата и заплува под дъжда, размахвайки широко ръце, а от него тръгнаха вълни и върху вълните се люшкаха бели лилии, доплува до средата на водоема, гмурна се и след минутка се показва на друго място, поплува още малко и пак започна да се гмурка, мъчейки се да достигне дъното. „Ах, боже мой... — повтаряше той с наслада. — Ах, боже мой ...“ Доплува до мелницата, поговори нещо със селяните, върна се назад и на средата на водоема легна на гръб и подложи лицето си на дъжда. Буркин и Альохин вече се бяха облекли и се канеха да излизат, а той още плуваше и се гмуркаше.

Ах, боже мой... — бърбеше той. — Ах, господи помилуй.

Хайде, стига ви толкова! — викна му Буркин.

Върнаха се в къщата. И чак когато в голямата гостна на горния етаж запалиха лампата и Буркин и Иван Иванич с копринени халати и с топли домашни пантофи седяха в креслото, а самият Альохин, изкъпан, вчесан, с нов сюртук, ходеше насам-натам из гостната, изпитвайки очевидно удоволствие от топлото, от чистотата, от сухите дрехи и леките обувки, и когато хубавата Пелагея, стъпвайки безшумно по килима, с приятна усмивка на лицето започна да поднася на една табла чай и сладко, едва тогава Иван Иванич подхвана своя разказ и като че ли го слушаха не само Буркин и Альохин, но и възрастните и млади дами и военни, които спокойно и строго гледаха от златните рамки.

— Ние сме двама братя — започна той, — аз, Иван Иванич, и другият — Николай Иванич, две години по-млад от мене. Аз се залових с науките, станах ветеринар, а Николай още деветнадесетгодишен беше вече чиновник в казъонната палата. Баща

ни — Чимша-Хималайски, беше от войнишко потекло, но дослужи до офицерски чин и ни остави наследствено дворянство и едно именийце. След смъртта му именийцето ни го взеха за дългове, но, както и да е, детинството си прекарахме на село, на свобода. Също като селските деца и ние прекарвахме дните и нощите на къра, в гората, пазехме конете, цепехме лико, ловяхме риба и други от тоя род ... А вие знаете, който макар веднъж в живота си е хващал жив бибан или е виждал как наесен през ясните и прохладни дни прелетните дроздове се вият на ята над селото, от него вече гражданин не става и до края на дните му нещо все ще го тегли към природата. Службата в казъонната палата потискаше брат ми. Годините си минаваха, а той си седеше все на едно място, пишеше все едни и същи книжа и си мислеше все за едно и също нещо — как да отиде да живее на село. И малко по малко тази мъка се изля у него в определено желание, в мечта да си купи малко имение някъде на брега на река или езеро.

Той беше добър, кротък човек, аз го обичах, но никога не съм съчувствал на желанието му да се затвори за цял живот в собствено имение. Казва се, нали, че на човек му са нужни само три аршина земя. Но три аршина са нужни за трупа, а не за човека. А сега казват и това, че влечението на нашата интелигенция към земята, стремежът към свое имение било нещо хубаво. Но тия собствени имения са всъщност тези три аршина земя. Да напуснеш града, борбата, житейския шум, да ги напуснеш и да се завреш в имението си — това не е живот, това е егоизъм, мързел, това е един особен вид отшелничество, но отшелничество без подвиг. На човека му трябва не три аршина земя, не едно имение, а цялото земно кълбо, цялата природа, където на простор да прояви всичките качества и особености на своя свободен дух.

Като седеше в канцеларията си, брат ми Николай мечтаеше как ще сърба собствената си чорба, която пълни с такъв вкусен аромат целия двор, как ще се храни на зелената морава, ще спи на припек, ще седи по цели часове на пейката пред вратата и ще се любува на полето и гората. Неговата радост, неговата любима духовна храна бяха разните книжки по селско стопанство и всичките тези полезни съвети в календарите; той обичаше да чете и вестници, но четеше в тях само обявленията относно продажбите на еди-колко си десетини ниви и ливади със сградите, с река, градина, мелница, с езера с текуща вода. И

в главата му се рисуваха разни градински пътечки, цветя, плодове, колибки за скорци, риба в езерата и какво ли още не, знаете. В зависимост от обявленията, които му попадаха, тези въображаеми картини бяха различни, но, кой знае защо, във всяка от тях непременно имаше и френско грозде. Той не можеше да си представи имение, поетичен кът, без в него да има френско грозде.

— Селският живот има своите удобства — казваше той понякога. — Седиш си на балкона, пиеш си чая, патенцата ти плуват по езерото, една хубава миризма и ... и френското грозде си расте.

Чертаеше планове на своето имение и във всичките му планове излизаше все едно и също: а) господарската къща, б) помещение за слугите, с) зеленчукова градина, д) френско грозде. Живееше скъпернически: не си дояждаше, не си допиваше, обличаше се не знам си как, като просяк, и все пестеше и слагаше в банката. Бе станал страшно алчен. Беше ми съвестно да го гледам такъв и му давах по нещичко, изпрацах му по празниците, но той и това туряше настрана. Щом човек си е втълпил някаква идея, нищо не може да се направи.

Годините минаваха, преместиха го в друга губерния, той вече прехвърли четиридесетте, но все продължаваше да чете обявленията във вестниците и да събира пари. След това, чувам, оженил се. Все със същата цел, за да си купи имение с френско грозде, се ожени за една стара, грозна вдовица, без всякакви чувства, а само защото си имала парици. Той и с нея живееше все тъй скъпернически, хранеше я колкото да се каже, а парите и вложи в банката на свое име. По-рано тя била женена за някакъв началник на поща и била свикнала с него на разни сладкиши и ликьорчета, а при втория си мъж и на черния хляб й брояха залците; от тоя живот почна да линее и след три години взе, че предаде богу дух. Разбира се, на брат ми дори не му мина на ум, че е виновен за смъртта ѝ. Парите, като водката, правят човека да върши какво ли не. Един търговец в нашия град легнал да мре. И преди да умре, наредил да му дадат една паница мед и с меда изял всичките си пари и печелившите си лотарийни билети, та да не останат на никого. А веднъж на гарата преглеждах добитък за продан и в това време един от прекупвачите падна под локомотива и единият му крак отиде. Носим го в амбулаторията, кръвта шурти — страшна работа, а той току моли да му намерим крака и не мирясва; в ботуша на отрязания крак имало двадесет рубли, та да не би да пропаднат.

— Това е вече друга история — каза Буркин.

— След смъртта на жена си — продължи Иван Иванич, като помисли половин минута — брат ми почна да търси да купи имение. Разбира се, и пет години да търсиш, в края на краищата пак ще сбъркаш и пак няма да купиш това, за което си мечтал. Поемайки дълговете, брат ми Николай купи чрез един комисионер сто и двадесет десетини с господарска къща, с помещение за слугите, с парк, но нямаше нито овощна градина, нито френско грозде, нито езеро с патици; река имаше, но водата ѝ беше на цвят като кафе, защото от едната страна на имението имаше тухларница, а от другата страна — фабрика за туткал. Но на моя Николай Иванич не му мигна окото; изписа си двадесет храста френско грозде, насади го и заживя като чифликчия.

Миналата година отидох да го навестя. Ще ида, мисля си, да видя, как е, що е. В писмата си брат ми наричаше своето имение така: Чумбароклова пустош, Хималайско сиреч. Пристигнах аз в „Хималайското сиреч“ след пладне. Беше горещо. Навсякъде трапове, огради, плетища, смърчове, насадени в редици — да не знаеш как да влезеш в двора и къде да оставиш коня. Тръгвам към къщата, а насреща ми една червеникава кучка, дебела, на прасе прилича. Искане да ме залае, ама я мързи. От кухнята излезе готвачката, боса, дебела, и тя като прасе, и каза, че господарят си почивал след обяда. Влизам при брат си, той седи в леглото, коленете му завити с одеяло; остарял, надебелял, отпуснал се; бузите му, носът му, устните му се издуват напред — за малко да загрухти в одеялото.

Прегърнахме се, изхлипахме и от радост, и от тъжната мисъл, че някога бяхме млади, а сега и двамата сме побелели и иде ред да мрем. Той се облече и ме поведе да ми показва имението си.

— Е, как я караш, как си? — питам аз.

— Ами, добре, слава богу, добре съм.

Това не беше вече някогашният плах несретен чиновник, а истински чифликчия, господар. Беше вече пуснал корен тука, свикнал беше и му беше харесало; ядеше по много, изтягаше се в банята, дебелееше, беше се вече съдил с общината и с двете фабрики и много се обиждаше, когато селяните не му викаха „ваше високоблагородие“. И за душата си се грижеше сериозно, по господарски, и добрите дела ги правеше не току-тъй, ами с тежест. А какви му бяха добрите дела?

Лекуваше селяните от всички болести със сода и рициново масло и на имения си ден отслужваше сред селото благодарствен молебен, а после черпеше — половин ведро ракия; смяташе, че така е редно. Ах, тези ужасни половин ведра! Днес дебелият чифликчия мъкне селяните при земския началник, че добитъкът им му направил пакости, а утре в тържествения ден им изнася половин ведро ракия, а те пият и викат „ура“, и пияни му се кланят до земята. Промяната на живота, пълният стомах, безделието развиват у русина най-безочливо самомнение. Николай Иванич, който на времето в казъонната палата не смееше да има собствени възгледи дори лично за себе си, сега изричаше само истини, и то с такъв тон, сякаш беше министър: „Образованието е необходимо, но за народа е преждевременно.“ „Телесните наказания изобщо са вредни, но в някои случаи са полезни и необходими.“

— Аз познавам хората И зная да се отнасям с тях — говореше той. — Хората ме обичат. Стига само пръста да мръдна, и хората ще направят заради мене всичко, каквото поискам.

И всичко това, забележете, се казва с умна, добродушна усмивка. Той най-малко двадесет пъти повтори: „Ние, дворяните“, „Аз, като дворянин“; очевидно вече не помнеше, че дядо ни беше мужик, а баща ни — войник. Дори фамилията — Чимша-Хималайски, всъщност една безсмислица, сега му се струваше звучна, знатна много приятна.

Но работата не е за него, а за самия мене. Искам ви разкажа каква промяна настъпи у мене през малкото часове, които прекарах в неговото имение. Вечерта, като пиехме чая, готвачката донесе на масата пълна чиния френско грозде. Не беше купувано, а свое, собствено френско грозде, първото набрано, откакто бяха посадени храстите. Николай Иванич се засмя и около минута гледа френското грозде мълчалив, със сълзи на очите, от вълнение не можеше да говори, след това сложи в устата си едно зрънце, погледна ме с тържеството на дете, което най-после е получило любимата си играчка, и каза:

— Колко е вкусно!

И лакомо ядеше и все повтаряше:

— Ах, колко е вкусно! Опитай!

Беше кораво и кисело, но както казва Пушкин: „Възвишаващата ни лъжа ни е по-скъпа от забулената истина.“ Виждах един щастлив човек, чиято заветна мечта се беше осъществила толкова очевидно,

който беше постигнал целта в живота си, получил беше онова, което искаше, беше доволен от съдбата си, от самия себе си. В моите мисли за човешкото щастие, не знам защо, винаги е имало нещо тъжно, а сега, при вида а този щастлив човек, ме овладя тежко чувство, близко до отчаяние. Особено тежко беше през нощта. Постлаха ми в стаята до спалнята на брат ми и чувах как той не спеше, а постоянно ставаше, отиваше до чинията с френското грозде и вземаше по някое зрънце. Мислех си: всъщност колко много са доволните, щастливите хора! Каква съкрушителна сила е това! Погледнете го този живот: безочливост и безделие на силните, невежество и скотщина на слабите, навред невъзможна бедност, тесногърдие, израждане, пиянство, лицемерие, лъжа ... Същевременно във всеки дом и на улиците — тишина, спокойствие; от петдесетте хиляди жители на града нито един да се провикне, да се възмути гласно. Виждаме тези, които отиват на пазара за провизии, денем ядат, нощем спят, говорят глупостите си, женят се, стареят, благодушно мъкнат на гробищата покойниците си; но не виждаме и не чуваме онези, които страдат, и онова, страшното в живота, става някъде зад кулисите. Всичко е тихо, спокойно, протестира само нямата статистика: толкова и толкова полудели, толкова и толкова ведра водка изпити, толкова и толкова деца умрели от недояждане... И такъв ред очевидно е нужен; очевидно щастливият се чувства добре само защото нещастните носят своето бреме мълчаливо и без това мълчание щастиято би било невъзможно. Това е обща хипотеза. Трябва зад вратата на всеки доволен и щастлив човек да стои някой с чукче в ръка и постоянно да напомня с чукането си, че има нещастни, че колкото и да е щастлив, животът рано или късно ще му покаже ноктите си, ще го сполети беда — болест, бедност, загуби, и никой няма да го види и да го чуе, както сега той не вижда и не чува другите. Но човек с чукче няма, щастливият си живее и дребните житейски грижи едва го докосват, както вятърът трепетликата — и всичко е благополучно.

През тази нощ ми стана ясно, че и аз съм бивал такъв доволен и щастлив — продължи Иван Иванич, ставайки. — Аз също така и на трапезата, и на лов съм поучавал как да се живее, как да запазиш вярата си, как да се управлява народът. И аз съм говорил, че учението е светлина, че образованието е необходимо, но на простите хора засега им стига и да знаят буквите. Свободата е благо, казах аз, без нея не

може, както без въздух, но трябва да се почака. Да, така казвах, а сега питам: в името на какво да се чака? — извика той и сърдито изгледа Буркин. — В името на какво да чакаме, питам ви? В името на какви съображения? Казват ми, че всичко наведнъж не ставало, че всяка идея се осъществявала в живота постепенно, когато му дойде времето. Но кой го казва това? Къде са доказателствата, че това е справедливо? Вие се позовавате на естествения ред на нещата, на законността на явленията, но има ли ред и законност в това, че аз, живият, мислещ човек, стоя над ямата и чакам тя сама да се покрие или да се запълни с тиня, когато бих могъл да я прескоча или да построя над нея мост? И пак ви питам, в името на какво да чакам? Да чакам, когато нямам сили да живея, а пък същевременно трябва да се живее и ми се иска да живея!

Заминах си от братовото имение рано сутринта и оттогава ми е непоносимо да дохождам в града. Гнети ме тишината и спокойствието, страхувам се да гледам към прозорците, понеже за мен сега няма потезка гледка от някое щастливо семейство, което е насядало край масата и пие чай. Аз съм вече стар и не ме бива за борба, неспособен съм дори да мразя. Само скърбя душевно, дразня се, ядосвам се, нощем главата ми се пръска от мисли и не мога да спя... Ех, да бях млад!

Иван Иванич развълнувано прекоси стаята и повтори:

— Да бях млад!

Изведнъж се приближи до Альохин и взе да му стиска ту едната, ту другата ръка.

— Павел Константинович — продума той с умоляващ глас, — не се успокоявайте, не давайте да ви приспят! Докато сте млад, силен, бодър, не се уморявайте да вършите добро! Щастие няма и не трябва да го има, а ако има в живота смисъл и цел, този смисъл и тази цел съвсем не са в нашето щастие, а в нещо по-разумно и голямо. Вършете добро!

И всичко това Иван Иванич изрече с такава жалка, умолителна усмивка, сякаш молеше нещо лично за себе си.

После и тримата седяха в креслата в различни краища на гостната и мълчаха. Разказът на Иван Иванич не задоволи нито Буркин, нито Альохин. Когато от златните рамки гледат генерали и дами, които в здрача ти се струват като живи, не ти се слушат приказки за някакъв си несретен чиновник, който ял френско грозде. Кой знае

защо, ти се иска да говориш и да слушаш за изтънчени хора, за жени. И това, че те седяха в гостната, дето всичко — и полилеят в калъф, и креслата, и килимите под краката — говореше, че някога тук са ходили, седели са, пили са чай същите тези хора, които гледат сега от рамките, и това, че сега тук безшумно стъпваше хубавата Пелагея — това бе по-хубаво от всякакъв разказ.

На Альохин много му се спеше; стопанските работи го бяха вдигнали рано, още преди три часа, и сега очите му се затваряха, но се боеше да не би гостите да разкажат без него нещо интересно и не се прибираще да спи. Умно ли беше, справедливо ли беше това, което току-що говори Иван Иванич, той дори не мислеше; гостите му не говореха нито за булгура, нито за сеното, нито за катрана, а за нещо, което нямаше пряко отношение към живота му, и той беше доволен, и искаше да продължават ...

— Време е обаче да спим — каза Буркин, като ставаше. — Позволете да ви пожелаем лека нощ.

Альохин се сбогува и се прибра долу, а гостите останаха на горния етаж. Дадоха им за нощуване една голяма стая с два стари дървени кревата, украсени с резба, а в ъгъла имаше едно разпятие от слонова кост; от леглата, широки и прохладни, които беше застилала хубавата Пелагея, приятно лъхаше на чисто бельо.

Иван Иванич мълчаливо се съблече и си легна.

— Господи, прости нас грешните! — продума той и се зави презглава.

От луличката му, която стоеше на масата, силно миришеше на прегорял тютюн и Буркин дълго не можа да заспи и просто не можеше да разбере откъде идва тази тежка миризма.

Дъждът тропаше по прозорците през цялата нощ.

1898

ЗА ЛЮБОВТА

На другия ден поднесоха за закуска много вкусни пирожки, раци и овнешки кюфтета; и докато ядяха, готвачът Никанор дойде горе да се осведоми какво желаят гостите за обед. Той беше среден на ръст, с подпухнало лице, с малки очи, бръснат, но мустаците му също като че ли не бяха бръснати, а оскубани.

Альохин разказа, че красивата Пелагея била влюбена в готвача, но понеже бил пияница и с буен нрав, не искала да се омъжи за него, а била съгласна да живеят така. Пък той бил много набожен и религиозните му убеждения не позволявали да живеят така; настоявал да се оженят и не искал другояче, ругаел я, когато бил пиян, и дори я биел. Когато се напиел, тя се криела горе и ридаела, а Альохин и прислугата не излизали от къщи, за да я защитят, ако се наложило. Заприказваха за любовта.

— Как се заражда любовта — каза Альохин, — защо Пелагея не обикна някой друг, който да отговаря повече на нейните душевни и физически качества, а обикна именно Никанор, тая мутра — тук всички му викаме мутра, — доколко в любовта са важни въпросите на личното щастие — е неизвестно и може да се разглежда и така, и така. Досега за любовта е казана само една неоспорима истина, а именно, че „тайна сия велика ест“, а всичко друго, писано и говорено за нея, не е било решение, а само поставяне на въпросите, които са си оставали нерешени. Обяснението, което ти се струва, че подхожда за един случай, не подхожда за десетки други и според мен най-добре е да се обяснява всеки случай поотделно, без да се опитваме да обобщаваме. Трябва, както казват докторите, да се индивидуализира всеки отделен случай.

— Точно така е — съгласи се Буркин.

— Ние, порядъчните руси, имаме слабост към въпросите, които остават нерешени. Обикновено опоетизират любовта, украсяват я с рози, славеи, а ние, русите, украсяваме нашата любов с тези фатални въпроси и при това избираме най-неинтересните от тях. В Москва, още

когато бях студент, имах приятелка, мила дама, но всеки път, когато я държах в обятията си, тя си мислеше колко ще ѝ давам на месец и колко струва сега фунт говеждо. Така и ние, когато обичаме, не преставаме да си задаваме въпроси: дали е честно, или не е, умно ли е, или е глупаво, докъде ще доведе тази любов и така нататък. Хубаво ли е това, или не, не зная, но че то пречи, не удовлетворява и нервира — в това съм уверен.

Навярно искаше да ни разкаже нещо. Хората, които живеят самотно, винаги имат в душата си нещо, което с удоволствие биха разказали. В града неженените мъже нарочно ходят на баня и по ресторанти само за да имат с кого да си поговорят, и понякога разказват на теляците или на келнерите много интересни истории, а на село обикновено изливат душата си пред гостите. Сега през прозорците се виждаше сиво небе и дървета, мокри от дъжда, в такова време няма къде да се иде и не ни оставаше нищо друго, освен да разказваме и да слушаме.

— Аз живея в Софино и отдавна вече се занимавам със стопанството — започна Альохин, — откакто завърших университета. По възпитание не съм приучен на тежък труд, по наклонности съм кабинетен човек, но когато дойдох тук, върху имението тежеше голям дълг, а тъй като баща ми бе задлъжнял донейде, защото харчеше много за моето образование, реших, че няма да си замина и ще работя, докато не изплатя дълга. Реших така и започнах да работя тук, признавам си, с известно отвращение. Тукашната земя дава малко и за да не бъде стопанството в загуба, трябва да се използва трудът на крепостни селяни или наемни ратаи, което е почти едно и също, или да стопанисваш земята по селски, тоест да работиш на полето самият ти със семейството си. Среден път тук няма. Но тогава не се впусках в такива тънкости. Не оставях необработено нито едно късче земя, насъбрах всички селяни и селянки от съседните села, закипя работа; и аз самият орях, сеях, косях, но се отегчавах и гнусливо се мръщех като селска котка, която от глад яде краставици на бостана; тялото ме болеше, спях, както си вървах. Отначало ми се струваше, че лесно мога да съгласувам този трудов живот с културните навици; трябва само, мислех си, да спазвам в живота си известен външен порядък. Настаних се да живея тук, горе, в хубавите стаи и заведох такъв ред, че след закуската и обедата ми поднасяха кафе с ликьори и вечер, преди да заспя,

четях „Вестник Европы“. Но веднъж дойде нашият свещеник, отец Иван, и на един път изпи всичките ми ликьори; и „Вестник Европы“ отиде при дъщерите на попа — през лятото, особено по сенокос, не успях да се добера до леглото си и заспивах в шейната под сайванта или някъде в някоя горска пазачница — какво ти четене? Лека-полека се прехвърлих да живея долу, започнах да обядвам в кухнята на слугите и от предишния разкош ми остана само цялата тази прислуга, която е слугувала още на баща ми и която ми беше свидно да уволня.

Още първите години ме избраха за почетен мирови съдия. От време на време трябваше да отивам до града и да участвам в заседанията на съвета и окръжния съд и това ме развличаше. Когато поживееш тук неотлъчно два-три месеца, особено през зимата, в края на краищата започваш да тъгуваш по черния сюртук. А в окръжния съд имаше и сюртуци, и мундири, и фракове, все юристи, хора образовани; имаше с кого да поговориш. След спането в шейната, след кухнята на прислугата да седиш в кресло, с чисто бельо, с леки обувки, с верижка на гърдите — това е такъв разкош!

В града ме приемаха радушно, с удоволствие завързвах познанства. От всички най-важно и, право да си кажа, най-приятно за мен беше познанството с Луганович, заместник-председателя на окръжния съд. И двамата го познавате: извънредно приятна личност. Беше тъкмо след знаменитото дело на подпалвачите; съдебното дирене продължи два дни, бяхме уморени, Луганович ме погледна и каза:

— Знаете ли какво? Елате да обядваме у нас.

Това беше неочаквано, защото с Луганович се познавах малко, само официално, и нито веднъж не бях ходил у него. Само за минутка се отбих в стаята си в хотела, за да се преоблека, и отидох на обед. И тук ми се представи случай да се запозная с Ана Алексеевна, жената на Луганович. Тогава тя беше още съвсем млада, нямаше повече от двадесет и две години и преди половин година бе родила първото си дете. Отдавна беше и сега трудно бих могъл да определя всъщност какво толкова необикновено имаше у нея, което така ми хареса, а тогава на обедта всичко ми беше пределно ясно; аз виждах една млада, прекрасна, добра, интелигентна, обаятелна жена, каквато никога дотогава не бях срещал; и веднага почувствах в нея близко същество, вече познато, сякаш това лице, тези приветливи, умни очи бях виждал

някога в детството си, в албума, който стоеше на скрина в стаята на майка ми.

В делото на подпалвачите обвиняеми бяха четирима евреи, осъдиха ги като шайка, според мен съвсем неоснователно. По време на обедата много се вълнувах, беше ми тежко и вече не помня какво съм говорил, само Ана Алексеевна все поклащаше глава и казваше на мъжа си:

— Дмитрий, но как може така?

Луганович беше добряк, един от онези простодушни хора, които здраво се придържат към мнението, че щом някой е даден под съд, значи, е виновен и че да се съмняваме в правилността на присъдата, може единствено по законния ред, писмено, но в никакъв случай не по време на обедата или в частен разговор.

— Ние с вас не сме подпалвачи — казваше той меко—и ето че нас не ни съдят, не ни пращат в затвора.

И двамата, мъж и жена, се стараеха да ям и да пия повече; по някои дреболии, например по това, как двамата заедно варяха кафето и как се разбираха от половин дума, можех да заключа, че живеят сговорно, благополучно и че обичат гости. След обедата свиреха на рояла на четири ръце, после се мръкна и аз си заминах. Това беше в началото на пролетта. Цялото лято после не мръднах от Софино и дори нямах кога да помисля за града, ала през всичките дни пазех спомена за стройната русокоса жена; не мислех за нея, но сякаш нейната лека сянка трептеше върху душата ми.

Късно през есента в града имаше представление с благотворителна цел. Влизам в губернаторската ложка (поканиха ме там през антракта), гледам до жената на губернатора — Ана Алексеевна, и пак същото неотразимо, поразяващо впечатление от красотата ѝ и милите ѝ ласкави очи, и пак същото чувство на близост.

Седяхме един до друг, после се поразходихме във фойето.

— Отслабнали сте — каза тя. — Да не сте боледували?

— Да. Простудих рамото си и в дъждовно време спях лошо.

— Изглеждате уморен. Тогава, през пролетта, на обедата у нас, ми се сторихте по-млад, по-бодър. Тогава бяхте въодушевен и говорехте много, бяхте много интересен и, да си призная, дори се увлякох малко във вас. Не зная защо, през лятото често си спомнях за вас и днес, когато се приготвих за театъра, имах чувството, че ще ви видя.

И се засмя.

— Но днес изглеждате уморен — повтори тя. — Това ви състарява.

На другия ден бях на закуска у Лугановичи; след закуската потеглиха с каляската за вилата си, да се разпоредят там за зимата, и аз отидох с тях. Заедно се и върнахме в града и към полунощ пиех чай у тях в тиха, семейна обстановка, пред запалената камина, и младата майка често отиваше да погледне спи ли момиченцето й. И след това при всяко свое идване в града непременно отивах у тях. Те свикнаха с мен и аз свикнах. Обикновено влизах, без да съобщават за мен, като свой човек.

— Кой е там? — чуваше се от далечните стаи напевният глас, който ми се струваше прекрасен.

— Павел Константинович — отговаряше прислужницата или дойката.

Ана Алексеевна влезаше при мен със загрижено лице и всеки път питаше:

— Защо ви нямаше така дълго? Случило ли ви се е нещо?

Погледът й, подадената ми изящна благородна ръка, домашната й дреха, прическата, гласът, стъпките всеки път предизвикваха у мен все същото впечатление на нещо ново, необикновено в моя живот и важно. Разговаряхме дълго и дълго мълчахме, като всеки си мислеше нещо свое, или пък тя ми свиреше на рояла. Ако ги нямаше в къщи, оставах и ги чаках, приказвах с бавачката, играех с детето или пък лежах в кабинета на турския диван и четях вестник, а когато Ана Алексеевна се връщаше, посрещах я във вестибюла, поемах от ръцете й покупките и, кой знае защо, всеки път носех тези покупки с такава любов, с такава тържествуване, сякаш бях хлапак.

Има една пословица: нямала си баба белица, та си взела козица. Нямаха си Лугановичи белица, та се сприятелиха с мен. Ако дълго не идвах в града, решавах, че съм болен или нещо се е случило с мен и много се безпокояха. Безпокояха се също, че аз, образован човек, знаещ езици, вместо да се занимавам с наука или с литературен труд, живея на село, въртя се като дявол на шиш, много работя, а винаги съм без пукнат грош. Струваше им се, че страдам, и ако говоря, ако се смея и ям, то е само за да скрия страданията си, и дори във весели минути, когато ми беше хубаво, чувствах техните изпитателни погледи. Бяха

особено трогателни, когато наистина имах неприятности, когато ме притесняваше някой кредитор или не ми стигаха парите за срочен платеж; двамата съпрузи разменяха шепнешком няколко думи до прозореца, после той идваше при мен и със сериозно лице казваше:

— Ако вие, Павел Константинович, се нуждаете в момента от пари, аз и жена ми ви молим да не се стеснявате и да вземете от нас.

И ушите му се зачервяваха от вълнение. А понякога, след като също си пошепнеха нещо до прозореца, той идваше при мен и с червени уши ми казваше:

— Аз и жена ми настойчиво ви молим да приемете от нас този подарък.

И ми подаваше копчета за ръкавели, табакера или лампа; а аз в замяна им изпращах от село заклани птици, масло и цветя. А те и двамата бяха състоятелни хора. В първите години често вземах заеми и не придирвах много, вземах, откъдето можех, но никакви сили не биха ме заставили да взема от тях. Но какво да ви разказвам за това!

Бях нещастен. И в къщи, и на полето, и в плевника мислех за нея, стараех се да разбера тайната на младата, красива, умна жена, която се омъжва за неинтересен човек, почти старец (мъжът ѝ минаваше четиридесетте) и има от него деца, да разбера тайната на този неинтересен добряк, простодушен човек, който разсъждава с такова скучно здравомислие, на баловете и вечеринките се държи около солидните хора, отпуснат, ненужен, с покорно, безучастно изражение, сякаш са го довели тук да го продават, който обаче вярва в своето право да бъде щастлив, да има деца от нея; и все се стараех да разбера защо е срещнала именно него, а не мен, и защо е трябвало в нашия живот да стане такава ужасна грешка.

А когато идвах в града, всеки път познавах по очите ѝ, че ме е чакала; и тя сама признаваше, че още от сутринта имала някакво особено чувство, предугаждала, че ще дойда. Дълго разговаряхме, мълчехме, но не разкривахме любовта си, таяхме я плахо, ревниво. Страхувахме се от всичко, което можеше да открие нашата тайна дори на нас самите. Обичах я нежно, дълбоко, но разсъждавах, питах се до какво може да доведе нашата любов, ако не ни стигнат силите да се борим с нея; струваше ми се невероятно тази моя тиха, тъжна любов изведнъж грубо да прекъсне щастието в живота на мъжа ѝ, на децата ѝ, на целия този дом, където така ме обичат и така ми вярват. Честно ли

е? Тя би тръгнала след мен, но къде? Къде можем да я отведем? Друго би било, ако водех красив, интересен живот, ако се борех например за освобождението на родината или ако бях знаменит учен, артист, художник, а то от една обикновена, делнична обстановка ще я въвлека в друга, също такава или още по-делнична. И колко ли би продължило нашето щастие? Какво ще стане с нея, ако се разболея или умра, или просто ако се разлюбим?

Навярно и тя е разсъждавала така. Мислила е за мъжа си, за децата, за своята майка, която обичаше мъжа ѝ като син. Ако се отдадеше на чувството си, щеше да ѝ се наложи да лъже или да каже истината, а в нейното положение и едното, и другото беше еднакво страшно и неудобно. И нея я е измъчвал въпросът: ще ми донесе ли щастие нейната любов, няма ли да усложни живота ми, и без това тежък и пълен с всякакви нещастия? Струвало ѝ се е, че вече не е достатъчно млада за мен, не е достатъчно трудолюбива и енергична, за да започне нов живот, и често говореше с мъжа си, че трябва да се ожени за умна, достойна девойка, която да бъде добра домакиня, моя помощница — и веднага добавяше, че в целия град едва ли ще се намери такава девойка.

А годините се нижеха. Ана Алексеевна вече имаше две деца. Когато идвах у тях на гости, прислугата ми се усмихваше приветливо, децата викаха, че е дошъл чичо Павел Константинович, увисваха на врата ми; всички се радваха. Не разбираха какво става в душата ми и си мислеха, че и аз се радвам. Всички виждаха в мен благородно същество. И възрастните, и децата чувстваха, че по стаята ходи благородно същество, и това внасяше в отношенията им към мен някаква особена прелест, сякаш в мое присъствие и техният живот беше по-чист и по-красив. Аз и Ана Алексеевна ходехме заедно на театър, всеки път пешком; седяхме в креслата един до друг, раменете ни се докосваха, мълчаливо вземах бинокъла от ръцете ѝ и тогава чувствах, че ми е близка, че е моя, че не можем един без друг, но по някакво странно недоразумение, като излизахме от театъра, всеки път се сбогувахме и се разделяхме като чужди. В града вече бог знае какво говореха за нас, но във всички тези приказки нямаше нито дума истина.

През последните години Ана Алексеевна започна все по-често да заминава ту при майка си, ту при сестра си; изпадаше в лошо

настроение, изпитваше неудовлетвореност от живота, струваше ѝ се похабен и тогава не искаше да вижда нито мъжа си, нито децата. Вече се лекуваше от нервно разстройство.

Ние мълчахме и все мълчахме, а в присъствието на други хора тя изпитваше някакво странно раздражение срещу мен; каквото и да кажех, не се съгласяваше, а ако водех спор, вземаше страната на моя противник. Когато изтървавах нещо, казваше хладно:

— Поздравявам ви.

Забравех ли да взема бинокъла, когато отивахме на театър, казваше:

— Знаех си, че ще забравите.

За щастие или за нещастие в живота няма нищо, което рано или късно да не свърши. Настъпи време за раздяла — Луганович беше назначен за председател в една от западните губернии. Трябваше да продават мебелите, конете, вилата. Когато отивахме на вилата и после на връщане се обръцахме назад, за да погледнем за последен път градината и зеления покрив, на всички ни беше тъжно и аз разбирах, че е дошло време да се сбогуваме не само с вилата. Беше решено, че в края на август Ана Алексеевна ще иде в Крим, където я пращаха докторите, а малко по-късно Луганович ще замине с децата за своята западна губерния.

Много изпращачи имаше на гарата. Когато Ана Алексеевна вече се сбогува с мъжа си и децата и до третия звънец оставаше само миг, втурнах се при нея в купето, за да сложа на багажника една от кошнички-те ѝ — насмалко щеше да я забрави; и трябваше да се сбогувам. Когато там, в купето, погледите ни се срещнаха, душевните сили ни напуснаха, прегърнах я, тя притисна лице към гърдите ми и сълзи потекоха от очите ѝ; целувайки лицето ѝ, раменете, ръцете, мокри от сълзи — о, колко нещастни бяхме ние с нея, — аз ѝ признах любовта си и с пареща болка в сърцето разбрах колко ненужно и нищожно, каква заблуда е било всичко, което ни пречеше да се обичаме. Разбрах, че когато обичаш, в разсъжденията си за тази любов трябва да те ръководи нещо висше, нещо по-важно от щастието или нещастията, от греха или добродетелта в техния обикновен смисъл или изобщо не трябва да разсъждаваш.

Целунах я за последен път, стиснах ръката ѝ и се разделихме — завинаги. Влакът вече беше тръгнал. Седнах в съседното купе — то

беше празно — и до първата гара седях там и плаках. После пешком се прибрах в Софино ...

Докато Альохин разказваше, дъждът бе престанал и се показа слънцето. Буркин и Иван Иванич излязоха на балкона; оттук имаше прекрасен изглед към градината и реката, сега на слънцето тя блестеше като огледало. Любуваха се на изгледа и в същото време съжаляваха, че този човек с добри, умни очи, който им разказа всичко така чистосърдечно, се е въртял тук, в това грамадно имение, наистина като дявол на шиш, а не се беше занимавал с наука или с нещо друго, което да прави живота му по-приятен; и си мислеха колко ли тъжно е било лицето на младата дама, когато се е прощавал с нея в купето и е целувал лицето и раменете ѝ. Те и двамата я бяха срещали в града, а Буркин дори се познаваше с нея и намираще, че е красива.

1898

Книгата е непълна.

Издание:

А.П. Чехов. Избрани произведения, том 5. Разкази и повести
/1896–1903/

Издателство „Народна култура“, София, 1970

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.